

kunnen veroor-
opheffing van
leven bedreigd
wegnemen van
an het schild,
et dooden" en
ten tegen twee
het menschen-

el duidelijk bij
den oorlog is:
elken-prijs", of
gang óók dui-
log-voering en
beperking

verweer nood-
ken van krijgs-
enz. geeft dus
ten van liegen

F.

ONIEK vereniging.

atorium vroeg
at ook andere
bben, en zoo
ing het waar-
an het groote
sommigen in
van het ora-
mogen opmer-
er „foutjes en
n, die immers
nist insluipen.

kleurenrijkdom

er op gericht,
n zoodanig te
el ontstaat.
op dit gebied

iet gebed, zoo-
ntische kerk in
indruk.

het „knielen
neer wensche-
den verloorste“
theologen uit-
volstaan met
en benoedigde
lijk niet aan-
kerkinrichting

uw dient zoo-
len druk geen
half-duister is
rt ook in de
huis.

daglicht ge-
tan de „stem-
en.
lijk materiaal.
zijn er onder
blijve er af,

te Rotterdam.
A.

sfeer aanvoe

en die we moeten wegdenken", en omdat ik de noodzakelijkheid bepleit had om het werk „idealiter" te nemen, meende men te kunnen lezen, dat ik aan de uitvoering nogal wat te verbeteren had gevonden en er daarom liever niet over schreef. Nu, met nadruk verklaar ik hier, dat deze uitlegging onjuist is. Van mijn scheiding tusschen compositie en weergave daarvan was de eenige bedoeling: zooveel mogelijk de bespreking van het werk onafhankelijk te maken van toevallig beïnvloedende factoren. Daarom zette ik voorop: stel U voor een weergave waarop de componist niets zou wenschen aan te merken; denk U de compositie uitgevoerd door prima-prima-krachten, die de heele avond niet anders dan „op hun best" zijn. En beoordeel dan het werk.

Of inderdaad bij deze jubileumuitvoeringen die volmaakte sfeer bereikt werd, waarin een compositie feitelijk alleen tot volle recht kan komen — met opzet zweeg ik daarover. Om alle aandacht te richten op het werk zelf. Om het verschil tusschen vakrecensie en beschouwing in een algemeen-cultureel blad te handhaven. En om nog veel meer. Maar niet uit gebrek aan waardeering voor de wijze waarop dirigent en uitvoerenden hun taak volbracht hebben.

De toekenning van het praedicaat „Koninklijke" — toch zeker op te vatten als een bijzondere onderscheiding na 25-jarige toegewijde, solied bevonden dienst in het muziekleven — geeft mij een vanzelfsprekende, zeer gelukkige aanleiding om dit nog even te accentueeren.

Ook nu geef ik om dezelfde redenen, geen uitvoerige bespreking van de prestaties van koor, orkest en verdere medewerkers. Wel verklaar ik gaarne — en daarmee zal alle misverstand wel uit de weg geruimd zijn — dat de Christelijke Oratorium Vereniging, thans Koninklijke Chr. Oratorium Vereen., door beide uitvoeringen blijk gaf, en dat niet voor 'teerst, haar plaats in het Amsterdamsch, en daarmee in het wereldmuziekleven, ten volle waard te zijn.

Er ligt een bijzondere verantwoordelijkheid in, een prikkel om steeds te streven naar het hoogste

De, om hun onbereikbaarheid, onpractische „lichtkronen" als bronnen voor de kunstverlichting zien we veelal vervangen door verlichtingsobjecten, die zoodanig zijn aangebracht, dat ze voor spreker en hoorders geen hinder veroorzaken.

Bij de verwarming onzer kerkgebouwen lette men er op, dat de verwarmingsbronnen zoo weinig mogelijk van plaatselijk aard zijn.

Hoe beter de warmte gelijkmatig over de ruimte verdeeld is, hoe minder luchtstromingen zijn waar te nemen. En minder beweging van de lucht beleeft minder tocht.

De veelgeprezen voetverwarming is ook om deze reden zeker niet ideaal uit wetenschappelijk-technisch oogpunt.

Het mag verwondering wekken, dat aan de ventilatie onzer kerken tot voor enkele jaren zelden behoorlijk aandacht is besteed.

Toch is een ruimte, waar gedurende anderhalf (soms zelfs twee) uur een groot aantal menschen verblijven, uiteraard zeer onfrisch, wat zich ook meermalen demonstreert.

Gaat men, na het eindigen van een dienst, de kerk binnen, b.v. op de galerij, dan valt dit euvel sterk op. Natuurlijk is het volume van het gebouw, het aantal personen, dat aanwezig was en de mogelijkheid van natuurlijke ventilatie op het resultaat van grooten invloed.

Een kunstmatige ventilatie — in den winter liefst met verwarmde lucht — blijft in de meeste gevallen eisch voor een goed ingericht kerkgebouw.

Voor „frisse lucht" — nu in figuurlijken zin — moge bij den bouw onzer kerken nog eens worden gepleit.

Zeker blijkt hier en daar in de laatste jaren van

Afb. 27. Geref. kerk te Renkum.
Architect: Egb. Reitsma, B.N.A.

verbeterd inzicht, doch men meene niet, dat we er zijn.

kunnen, wanneer men als vereeniging zich geregeld doet hooren in een niet onvermaard muziekcentrum als de hoofdstad des lands.

Het is een eere voor de (K.)C.O.V., dat ze door de geschiedenis van de 25 jaren die zoo pas herdacht zijn, getoond heeft zich van haar moeilijke roeping bewust te wezen.

Het stemt tot groote dankbaarheid, dat zij eerst in Schoonderhoek, daarna in Cuypers leiders gevonden heeft die begrepen hoe zich dienden te openbaren: de Christen die muziek beoefent, de musicus, die Christen wilde blijven.

Hier ligt de centrale beteekenis van het werk der (K.)C.O.V.: in Christelijke kring was het op dat terrein baanbrekend, openbarend, normgevend, stimulerend tot gezonde navolging.

Men zie de geschiedenis. Het ter gelegenheid van dit jubileum uitgegeven gedenkboek wijst de weg. En op uitstekende wijze, want dit memoriaal is een voorbeeld van goede redactionele beperking bij overvloed van stof, terwijl het ook als drukwerk aan alle redelijke eischen voldoet.

Als we zoo die lijst van ten gehoor gebrachte composities eens nagaan, dan denken we onwillekeurig aan die vaste kern van hoorders die de (K.)C.O.V. gelokt en vastgehouden heeft.

Hoeveel zijn er niet geweest in de hoofdstad, die zelden of nooit eenig ander concert bijwoonden, maar die geen enkele maal gemist werden bij de uitvoeringen van „hun" vereeniging? De C. O. V. is trouw gebleven en heeft trouw gekweekt.

Daar, in het brandpunt van Vaderlandsch muziekleven — en streven stond een Christelijke vereeniging onder eminente leiding op post, en deed muzikanten en liefhebbers genieten van religieuze muziek uit oude en nieuwe tijd: Bach, Händel, Haydn, Mendelssohn, — Bruckner, Bruch, Nowowiejski, Doret, Taubmann, Mahler, Franck, Cuypers.

Een bonte rij van werken, zeer verschillend van stijl, maar vrijwel zonder uitzondering zóó vertolkt, dat de uitvoeringen van alle Christelijke oratorium-vereenigingen, die sedert zijn opgericht, gerust gemeten mogen worden met de maat van de K.C.O.V. Dankbaar voor al wat deze vereeniging voor het

Eenzijds wordt door de architecten de taak nog veelal te licht opgevat en vóór dat ze zich aan het werk zetten, zij hun ter overweging aanbevelen wat Dr. Kuyper in „Onze Eeredienst" schreef (pag. 144): „...Wel is het de moeite waard, dat onze

Afb. 28. Geref. kerk te Hillegom.
Architect: Jos de Jonge, B.N.A.

architecten, die telkens opnieuw tot bouwen geroepen worden, zich doordringen van een leidende gedachte, en telkens opnieuw de poging wagen, om, ook op eenvoudige schaal, die leidende gedachte tot uitdrukking te brengen".

Anderzijds zijn de kerkelijke autoriteiten nog niet altijd overtuigd van de noodzakelijkheid om een „deskundige" aan te wijzen, wiens adviezen volle vertrouwen kunnen worden geschonken en die, in gebondenheid aan de gestelde eischen, voldoende geniet om zich als bouwmeester aan zijn schoone taak te geven.

Die autoriteiten mogen hier nog eens worden herinnerd aan een andere uitspraak van Dr. Kuyper (blz. 78): „Schoone kerkbouw is zaak der kunst. Kerkbeheerders, die hierna toe zijn, zijn dus gehouden bij het bouwen van een bedehuis de hulp der bouwkunst in te roepen, opdat het gebouw inwendig en uitwendig schoon zij".

Schoonheid wordt niet verkregen door een kostbare betimmering of fraaie banken. Nog minder door „versieringen", die niet zelden het tegendeel zijn van hetgeen de naam aangeeft.

Doch voor het interieur is de ruimtewerking die ontstaat, door de toepassing van goede verhoudingen van de omsloten ruimte, de primaire factor. Architectuur is ruimtekunst.

Daarnaast komt de tweede, eveneens abstracte, factor voor het verkrijgen van een goed resultaat, namelijk de verlichting, die voor de werking van het interieur van buitengewoon invloed is.

Eerst daarna komen wanden en zoldering, die

Nederlandsch Christelijke muziekleven en daarbuiten heeft mogen zijn, zij onze wensch voor de toekomst, dat ze met dezelfde Christelijke en muzikale toewijding als in de herdachte jaren zich moge wijden aan haar speciale taak, zichzelf nog vaak moge overtreffen, daardoor eigen norm moge verbeteren, en zodoende tot zegen zijn voor alle kunstwaardeerenden, en vooral voor hen die de muziek als gave Gods ontvangen en uitdeelen.

J. L. F.

UIT DE HISTORIE

De Nederlandsch Hervormde Kerk.

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, besloot in haar zitting van Woensdag 7 September 1927, den deputaten voor de correspondentie met de buitenlandsche Kerken o.m. op te dragen: „indien mogelijk een klein geschrift op te stellen of te doen opstellen, waarin een kort overzicht van de geschiedenis, de belijdenis, de kerkinrichting, den zendingsarbeid, het werk der barmhartigheid en de statistiek onzer kerken wordt geboden, dit te vertalen of te doen vertalen in het Engelsch, Duitsch, Fransch en Hongaarsch, bedoeld geschrift en de vertalingen daarvan te laten drukken, en daarvan een voldoende aantal exemplaren te zenden aan de kerken, waarmee wij in correspondentie staan, en het voor hen, die in het buitenland de gereformeerde beginselen wenschen te propageeren, tegen den kostenden prijs beschikbaar te stellen".

Deputaten voornoemd verzochten mij, bedoeld geschrift op te stellen. Het werd geplaatst in het „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift" van Januari 1930, onder den titel: „Verleden en Heden van de Gereformeerde Kerken in Nederland". De Deutsche vertaling zag het licht in de „Reformierte Kirchenzeitung", 1930, 20—22.

Een jaar later, in het nummer van 22 Februari

met den vloer de ruimte omsluiten, en die wel concreet in teekeningen zijn vast te stellen.

Het uitwendige hangt ten nauwste samen met de omgeving, waarin het gebouw wordt geplaatst.

Goede massa-groeping, afgewogen verhoudingen, strenge eenvoud, het naar buiten tot uitdrukking brengen van de bestemming zijn eenige van de factoren, die, door een bekwaam bouwmeester gehanteerd, het gebouw voor onzen eeredienst tot een karaktervol geheel kunnen doen worden en waaraan een zekere wijding niet valt te ontzeggen.

Moge het de enkele bouwmeesters onder ons, die toonden hun taak ernstig te verstaan — waarvan de resultaten ons reeds hoopvol vermogen te stemmen — gegeven worden om het vraagstuk van onzen kerkbouw, overeenkomstig de „gezuiverde kerkidee", nader tot oplossing te brengen.

Dan zal, naar het woord van Dr. Kuyper, „de kerk met de kunst haar profijt doen. Ze mag de kunst, overmits deze een gave Gods is, niet ignoreeren. Aan het hooge ideaal door de kunst gesteld mag ook de kerk zich niet onttrekken. Alleen maar

Afb. 29. Geref. kerk te Bergen.
Architect: B. T. Boeyinga, B.N.A.

in dit alles heeft de kunst te dienen, in de kerk mag niet anders heerschen dan de Religie" (pag. 87 van „Onze Eeredienst").

Rotterdam.

JOS DE JONGE.

Naschrift. De redactie was zoo welwillend deze artikelen een plaats te geven in de rubriek „Populair-Wetenschappelijke Schetsen". Dat ze hiermee niet de minste aanspraak bedoelen te maken op „wetenschappelijke" behandeling van het onderwerp, moge de schrijver hier uitdrukkelijk constateeren.